Միքայէլ Սարգսեանց 15 կ., Արամ Տէր-Գրիգորեանց 50 կ., Ենովք Զարչողլեանց 2 կ., Սիմէօն Մխիթարեանց 20 կ., Յարութիւն Վ. 1 ր., Վահան Տէր-Սարգսեանց 1 ր., Արշակ Ղուկասեանց 1 ր., Մովսէս Մնացականեանց 20 կ., Սարգիս Կիւրեղեանց 25 կ., Մարտիրոս Կիւրեղեանց 10 կ., Համազասպ Խոպերեանց 40 կ., Արշակ 40 կ., Թադէոս Կարապետեանց 20 կ., Զաքարիայ Մեռկելեանց 40 կ., Համբարձում Ջմշկեանց 40 կ. Յարութիւն Նազարէթեանց 40 կ., Արտաշէս Տարումձեանց 30 կ., Գէորգ Աւետիսեանց 20 կ., Յովհաննէս Մկրտչեանց 1 ր., Գրիգոր Սանոյեանց 40 կ., Նիկողայոս Մխիթարեանց 36 կ., Յովհաննէս Զախմախչեանց 20 կ., Մուսթաֆեանց Աղաբէկ 5 կ., Նալեանց Սուրէն 20 կ., Յովհաննէս Թումանեանց 30 կ., Աղէքսանդր Մխիթարեանց 30 կ., Թադէոս Արշակունի 31 կ., Համազասպ Ջմշկեանց 50 կ., Գէորգ Չիլինկարեանց 15 կ., գումարն է 31 ռուբլ 29 կոպէկ։

Արիստակէս Յովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

1 յուլիս

«Մշակի» № 104-ում տպած «Հին Բայազէթի արդի վիճակի» սարսափելի նկարագրութիւնը չը կարողացայ առանց արտասուք թափելու կարդալ, մանաւանդ այն սրտաճմլիկ խօսքերը, որ քաղցած հայի բերանիցն էին դուրս թռչում, թէ՝ «այանես, մինչև հաց չը տաս չեմ երթար» և կամ գաղթականների ի խորոց սրտի բղխած այն յուսահատ բողոքներն և տրտունջներն, թէ «մեզ մորթող մեզ դատաւոր, միանգամայն և դատախազ կըլայ» և այլն, և այլն։

Աստուծոյ պատկերի նման ստեղծված խեղճ հայ մարդու այսպիսի հազար ու մի արդար տրտունջները և լաց ու կոծը լսելով՝ սիրտս մղմղաց և ստիպեց ինձ կարողութեանս չափով օգնութիւն հասցնել։

Ուստի ուղարկելով ձեզ 25 րուբլի՝ խնդրում եմ ընդունել սորան իբրև այրի կնոջ լուման և հասցնել Կ. Պոլսի սովելոց մասնաժողովին, գուցէ այս իմ չնչին նուէրս կազատէ մի սոված հայի գլուխ քարասիրտ Սարի-Մէհմէտների անողորմ մահակի հարվածներից։

Ներսէս Տէր-Մկրտչեանց

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

9 յունիսի

«Մշակի» պատուական թերթերի մէջ տպած առաջնորդող յօդուածները հնագիտական ժողովի մասին, որոնց մէջ առհասարակ նկարագրվում էր խայտառակ գոյներով մեր արդի մի տեսակ ուսումնառած անուանվող երիտասարդութեան մեռելութիւնը և անտարբերութիւնը դէպի իրանց ազգի պատմութիւնը և սուրբ յիշատակները, խորին տխրութեան մէջ էին ձգում առհասարակ ընթերցող և բանիբուն հասարակութեան՝ և ատելութիւն ու արհամարհանք յարուցանում ամեն մի հայ ազգասէր սրտի մէջ ընդդէմ այդ ազգի արատների։

Դոցա թիւը որքան և շատ է Թիֆլիսում, նրանից պակաս չէ նաև մեր Գանձակում, որոնք խորթացած ու քաշված հայ կեանքից ու գրականութիւնից, միայն չինարինների տակ սովորութիւն ունեն սորա և նորա գործունէութիւնը պախարակելու, այս և այն անձի վրա բամբասելու և հազար ու մի տեսակ արբշիռ խօսքեր շռայլելու։

Բայց, այնու ամենայնիւ՝ այս որոմների միջից դուրս են գալիս այնպիսի երիտասարդներ, որոնք ոչինչ դիպլօմաւոր ուսում չեն ստացած, այլ ունեն ազնիւ և եռանդուն հոգի միայն, որ թէև ընկճված բաղդի ամենածանր հարուածների տակ, զուրկ ամեն նիւթական միջոցներից՝ անձնատուր են եղած նորա հնութիւնները քրքրելու և հանելու ժամանակի աւերող հոսանքի տակ ծածկված փլատակների միջից։

Այսպիսիների շարքում մի սուրբ պարտականութիւն եմ համարում դասելու պ. Արսէն Թոխմախեանցին, որը մի ամբողջ տարի ճանապարհորդելով Գանձակի նահանգի դժուարանց ժայռերի ու անտառների մէջ՝ կարողացել է հանել լուսանկարով մի շարք հետաքրքիր հնութեանց տեսարաններ։ Յիշեալ պարոնը մտադիր լինելով հանդէս հանել իր պատկերները դալոց «Հնագիտական ժողովին», շատով կուգնորվի փոքր Արցախի, Սիւսական աշխարհի, և Աղուանից երկրի հնութիւնները գննելու։

Յանկանք կը լինէր իմ կողմից նաև չը յիշելու մեծ. Գահրաման Ս. Յովհաննիսեանի անունը։

Այս հետաքրքիր և անխոնջ մարդը իր մրաջան աշխատութեամբ արել է ուշադրութեան արժանի մի քանի հնութեանց գիւտեր։ Օրինակ, նա փորել տալով փիրի գերեզմանները՝ գտել է զանազան կենդանիներ, որոնց ես ինքս ականատես եղայ և հիացայ նոցա ամուր ու գեղեցիկ շինուածքի վերա։ Նոցա մէջ նշանաւոր են. պղնձէ ոսկեջրած արծիւը, բազէն և ապարանջանները։

Բայց ամենանշանաւոր նիւթ են ներկայացնում հնախօսի համար Արափլուի հողերը (Գանձակից երեք վերստ հեռաւորութեամբ)։ Այս ընդարձակ ու քարքարոտ դաշտը կարծես մի անապատ լինի, ուր բարձրանում են բազմաթիւ թմբեր։ Կարծես թէ երբեմն սորա վրա ապրել են մարդկային ամբողջ բանակներ. և այսօր էլ փորեցէք այդ տեղը և դուք կը գտնէք զէնքի ու զրահի բեկորներ։

Այս դաշտի վրա, ուր բարձրանում են բլրանման թմբեր, եթէ փորէք դոցա, այդ տեղից դուրս կը գայ հայոց ամենասովորական լուսնահողը կամ կրահողը։

Շարունակելով յաջորդաբար փորելը, դուք կը տեսնէք կարգով շարած աղիւսներ կամ ասեր, դոցա տակ մարդու ոսկորներ կամ մոխիր, իսկ մարմնու չորս կողմը մանր պուլիկներ (սափոր)։ Այս գերեզմանները շատ և շատ նման են փիրի գերեզմաններին։ Նոցա մէջ էլ գտել է Գ. Ս. Յովհաննիսեանը 4 հատ ապարանջաններ ոսկի և ձեռքի, որոնցից երկուսը շատ գեղեցիկ են իսկ միւս երկուսը հասարակ, քթի և ականջի օղեր, մի բարակ լամար, արեգական և լուսնի (մահիկի) պատկերները ձուլածոյ, մի կանացի զարդարանքի մնացորդ—մի փոքր դաշնակ, մի թուրվար կամ խնկանոթ և այլն։ Այս բոլորը կարելի է վերաբերել Թաթարներին։

Վերջացնելով մեր խօսքը խորին կերպով շնորհակալ ենք այս երկու անձինքներից իրանց աշխատանքի համար։ Իսկ ինչ վերաբերում է մեր Գանձակի մի քանի ճոռոմաբան, դատարկապորտ համալսարանականներին, նրանց պատկերը շատ լաւ նկարել է Մելիքզադէի բազմիմաստ գրիչը. խորհուրդ ենք տալիս իրանց մտափ փայփահաջութեամբ չը վիրաւորեն իզուր սրա և նորա անձնական պատիւը։

Ա. Մ.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

—

Յուլիսի 18-ին

Շտապում ենք հաղորդել պատուական խմբագրութեանդ, որ ներկայ յուլիս ամսոյս սկզբում սատցվեցաւ բարձրագոյն հոգևոր իշխանութենէն թոյլտուութիւն բանալու մեր քաղաքում հոգևոր դպրոց առուեստական դասարաններով։ Յիշեալ դպրոցի հոգաբարձուք ընտրված են հետևեալ պատուաւոր անձինք՝ Ս. Յարութիւնեան (որ նմանապէս նշանակված է նախագահ խորհրդարանի), Գ. Տրապիզոնցեան, Յ. Պապասինեան, իսկ վերատեսուչ ընտրվեցաւ Ռ. Պատկանեանը։ Դպրոցի ուսումն պիտի սկսվի սեպտեմբերից։

Յուլիսի 16-ին մեր բանաստեղծը Ռ. Պատկանեան ուղևորվեցաւ դէպի Հայաստան՝ Ղրիմի վերայով։ Առանց այլնայլութեան Թիֆլիս ևս կը հանդիպի։ Մենք ճշգրիտ աղբիւրներից գիտենք, որ բարեկամների խնդիրքի զիջանելով, նա խոստացել է իր տպաւորութիւնը «Մշակին» ուղարկելու, որպէս զի կարդացողները թարմ լուրեր ունենան մինչ նրա ճանապարհորդութեան մասին։

***

ՆԱՄԱԿ ՆՈՒԽՈՒՑ

—

Յուլիսի 11-ին

Վանայ հայ սովատանջների օգնութեանը մասնակցելու նպատակաւ բացեցի ստորագրութիւն։ Յաջողվեցաւ միայն իմ մի քանի բարեկամ տիկնանց կողմից համակրութիւն գտնել, որոնք և ստորագրեցին իրանց նուէրները։ Յայտնելով խորին շնորհակալութիւնս մեծապատիւ տիկնանց, ահա ուղարկում եմ ձեզ գոյացած գումարը և խնդրեմ ընդունել և ուղարկել ուր հարկն է, «Մշակի» մէջ տպելով նուիրատուների անունները։ Տիկիններ. Մ. Ա. Դաւթեանց 3 ր., Մ. Դաւթեանց 2 ր., Ե. Ջ. Խանդամիրեանց 3 ր., Խ. Ա. Մակէդոնսկի 2 ր., Մ. Մորգարեանց 2 ր., Ջ. Խաչատուրեանց 2 ր., Տ. Դաւթեանց 1 ր., Մ. Մ. Գևանջիցեանց 1 ր., Մ. Մելիք Զաքարեանց 1 ր., Ջ. Թոթոսեանց 1 ր., Ա. Խաղուբեանց 1 ր., Թ. Աւետիսեանց 1 ր.։ Ընդամենը քսան րուբլ։

Մ. Ա. Դաւթեանց

ՆԱՄԱԿ ԵԱԼՏԱՅԻՑ

—

Յուլիսի 1-ին

Կարդալով պատուական «Մշակ» լրագրի մէջ Տաճկա-Հայաստանի մեր համարիւն եղբայրների և քոյրերի անտանելի դրութեան մասին, այլ ևս չը կարողացայ անտարբեր մնալ և երկար ժամանակ չըջելէ յետոյ՝ յաջողվեցաւ ինձ հաւաքել նիւքոյ յիշեալ բարեխիղտ անձանց նուիրատուութեամբ սոյն չնչին գումարը, 51 րուբլի 50 կոպէկը, իսկ հանելով նրանից 50 կոպէկ փոստի ծախսը, կը մնայ 51 րուբլի, որը այս ցուցակի հետ ուղարկելով ձեզ, մեծապատիւ խմբագիր, խնդրեմք բարեհաճէք կարգադրել ուր հարկն է։ Աղէքսանդր Դրամբեանց 5 ր., Յակոբ Տէր-Սարգսեան 5 ր., Եղիսաբէթ Քալպաքճեանց 5 ր., Արտեմ Բերինեանց 5 ր., Էլեոնորա Բերինեան 3 ր., Խանիֆերա Բերինեան 1 ր., Մահտեսի Յովհաննէս Այվանեան 3 ր., Յարութիւն Սարգսեան 3 ր., Յակոբ Մելքոնեան 3 ր., Յովհաննէս Աճեմեան 1 ր., Անտոն Անուշեան 1 ր., Մարտիրոս Աճեմեան 50 կ., Յակոբ Աւետիսեան 2 ր., Յոհան Քոչարեան 1 ր., Մկրտիչ Վարդանեան 1 ր., Հաճի Հեպիպուլահ Էֆենդի 3 ր., Մանուկ Արկանով 2 ր., Խսկուհի Գաբրիէլեան Խօսյողեանց 1 ր., Գալուստ 1 ր., Եմիր Հասան Թաթար 1 ր., Կարապետ Իշխանեան 1 ր., Հասան աղա 1 ր., Վաղարշակ Երևանցեանց 1 ր., Սողոմէ Քարաքաշեան 1 ր.։

Յակոբ Տէր-Սարգսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 2 մայիսի

Յօգուտ Վանի սովատանջների հաւաքեցինք 40 րուբլ 25 կ., որ և ուղարկում եմ ձեզ։

Ստեփանեանց Գասպար 1 ր., Խարազեանց Սիմէօն 1 ր., Էֆէնդեանց տիկին 1 ր., Արամակչեանց տ. 20 կ., Յարութիւնեանց Միքայէլ 1 ր., Շաղինեանց տ. 1 ր., Տէր-Ստեփանեանց տ. 1 ր., Էմինեանց Յովհաննէս 1 ր., Թամամչեանց Բարսեղ 3 ր., Յովհաննէսեանց 40 կ., Առաքելեանց 20 կ., Պետրոսեանց 20 կ., Զքաւոր հայ 40 կ., Դանիէլեանց 20 կ., Ոսկանեանց 30 կ., Նահապետեանց 1 ր., Բաղրամեանց 1 ր., Կուզանեանց 1 ր., Արվանեանց 1 ր., Խանդամեանց տ. 1 ր., Ոսկան Աբրահամեանց 30 կ., Քուրքչեանց Գէորգ 1 ր., Քուրքչեանց տ. 1 ր., Մի հայ 1 ր., Պապեանց Խաչակ 1 ր., Փուղինեանց Վասիլ 1 ր., Ոմն 20 կ., Ոմն 40 կ., Մանգինեանց Ամիրան 1 ր., Ոմն 20 կ., Շաղինեանց Միքայէլ 1 ր., Սիմէօնեանց Պետրոս 1 ր., Օրիորդ ոմն 1 ր., Պետրոսեանց 1 ր., Միրուննեանց 40 կ., Աղէքսանեանց 1 ր., Բէգլարեանց 40 կ., Մի աղքատ հայ 10 կ., Մի քահանայ 15 կ., Ոմն 20 կ., Բաբանեանց տ. 1 ր., Նահապետեանց Արշակ 1 ր., Չիթախեանց 3 ր., Վահանեանց տ. 1 ր., Ղազարեանց Սարգիս 1 ր., գերասաններ՝ Սարգարեանց 1 ր., Մատինեանց 1 ր., Տէր-Դաւթեանց 1 ր.։ Գումարն է 40 ր. 25 կ.։

Թէ այս վերոգրեալ հանգանակութիւնը և թէ այս անցեալ անգամներինը, որ արդէն ստացած ունի «Մշակի» խմբագրութիւնը, միայն ես չեմ ժողովել, այլ մի քանի երիտասարդներով, որոնք են պ. պ. Պարոն-Սարգսեանց Գէորգ, Վարձելեանց Լեւոն, Արղութեանց Կոնստանտին, Շահբուդաղեանց Բարսեղ։

Սմբատ Յովսէփեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ» լրագրին գրում են ՆՈՒԽՈՒՑ որ յուլիսի 12-ին քաղաքի հայոց գերեզմանատան մէջ գտնվեցաւ Նուխու տեղական դպրոցի աշակերտ Արամ Տէր-Թովմասեանի դիակը։ Երիտասարդը ատրճանակով սպանված է եղել իր ընկերոջ Աղէքսանդր Նազարէթեանի ձեռքով, որ նոյն դպրոցի աշակերտ է։ Երիտասարդները միասին գնացին մանգալու գերեզմանատուն և այնտեղ կատարվեցաւ սպանութիւնը։ Նազարէթեանը խոստովանեց իր յանցանքը և յայտնեց որ դրդված է եղել դէպի այդ սպանութիւնը մի երրորդ անձի յորդորանքով և սպառնալիքներով։ Այդ երրորդ անձը, մի տեղացի բնակիչ և հեռագրատան մէջ ծառայող, կալանաւորված է արդէն։ Թէ Տէր-Թովմասեանի և թէ Նազարէթեանի ծնողները յուսահատութեան մէջ են։

—

Լրագիրներին հաղորդում են, որ ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴԻ տօնավաճառը, յուլիսի 15-ին եկեղեցական մաղթանքներից յետոյ, բացվեցաւ և նոյն օրը ժամը 1-ին, կէսօրից յետոյ, բարձրացրին տօնավաճառային դրօշակները։ Գեներալ նահանգապետ կոմս Իգնատիեվին սպասում են յուլիսի 17-ին։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ հաղորդում են մեզ հետևեալը. «Յուլիսի 1-ին այստեղ հասան Թիֆլիսի հայոց թատրոնական մշտական խմբի դերասաններ պ. Ադամեան, պ. Սաֆրազեանց և մի քանի Թիֆլիսեցի սիրողներ։ Պարոնները տուեցին Ախալքալաքում չորս ներկայացումն, որոնք բաւական աջող անցան։ Երրորդ ներկայացման արդիւնքի կէսը պ. Ադամեանը ընծայեց տեղային երկսեռ դպրոցներին, իսկ չորրորդ ներկայացման անտրակտի ժամանակ պարոնը կարդաց մի ճառ, որի միտքն էր բացատրել հանդիսականներին Վասպուրականի սովատանջների դրութիւնը։ Ներկայացման ժամանակ պ. Ադամեանի առաջարկութեան հիման վրա պ. Տէր-Յովհաննիսեանց յանձն առաւ յօգուտ սովատանջների նուիրատուութիւն հաւաքել, որի գումարը հասաւ 64 ր. 20 կոպ.։ Բացի սորանից պ. Ս. Վարդանեանցի տան մէջ ընթրիքի ժամանակ հաւաքվեցաւ 6 րուբլ նոյն նպատակով»։

—

ԱՐԴԻՆԻՑ (Ղարսի նահանգ) մեզ գրում են, որ պ. Շաղուբատով գաւառապետը շատ բարեխիղճ կերպով կատարում է իր պաշտօնը և ժողովուրդը շատ գոհ է նրանից։ Պարոնը ոչ թէ միայն միշտ պաշտպան է հանդիսանում արդարութեան և իրաւունքի, այլ այս ձմեռվայ սաստիկ թանգութեան ժամանակ նա մեծ օգնութիւն հասցրեց աղքատներին թէ իր սեփական միջոցներով և թէ կառավարութենից ստացած նպաստներով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

—

Հելլենական խնդիրը վայրկենական կերպիւ կը ննջէ. Գարատաղի խնդիրը նոր շշուկներու առիթ կը լինի, քանզի երէկ կըսուէր թէ մայրաքաղաքիս Գարատաղի դեսպանը մեկներ է, բայց այս զրոյցը չը ստուգեցաւ։ Ուրիշ զրոյցի մը նայելով, արտաքին գործոց նախարարը Գարատաղի խնդիրը լուծելու համար գրաւական հատուցում մը կառաջարկէ եղեր՝ փոխանակ հողի։ Օթմանյան լրագիրը քաղաքականութեան այս վայրկենական հանդարտութեան միջոցէն օգուտ քաղելով՝ Գեր. Հասունեանի Կարդինալութիւն տրուելուն վրայ երկար յօդուած մը կը հրատարակէ։ Արդէն լսուած էր որ Հռոմ, կամ մանաւանդ Վատիկան, քանզի Պապութիւնն այժմ անդ պարփակեալ է, Արևելից արտաքոյ կարգի վիճակէն օգուտ քաղելու կը պատրաստուի, և բազմաթիւ քարոզիչներ ու ծիսվիթներ Արևելք կը ղրկէ հաւատոյ ծաւալման, իմա՛ Պապին անսխալականութեան և գերիշխանութեան գործին նոր քայլ մը տալու համար։ Հասունի Կարդինալութեան աստիճան բարձրացումն և մայրաքաղաքիս Պապական փոխանորդ Գեր. Վանութէլլիի պատուիրակութեան աստիճան տրուիլն Հռոմի գիտաւորութիւնը կը ցուցնէ առաջին կարգի դիւանագէտ եկեղեցականներով Արևելից մէջ գործ տեսնելու։ Օթմանյուլ այժմէն կը ծանուցանէ թէ Հակահասունեանք ո՛չ ևս հաւանականութիւն ունին իրենց դատը վաստկելու, և անշուշտ չուզելով «Գրիգորեան կուսակցութեան» (Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ըսել կուզէ) հետ միանալ, խոհականն պիտի վերադառնան Հռոմի գիրկը, «մեղայ յերկինս և առաջի քո» գոչելով առ Ս. Պապն, որ արդէն իրենց ընդհանուր ներողութիւն շնորհած է։ Ասանց ամենն Հռոմէա-

կաններու գործեր են որք մեզ չեն վերաբերիր բնաւ. բայց ինչպէս միշտ կարծիք յայտնած ենք, Հռոմ կամ Վատիկան կատարեալ Կեսարականութիւն մ'է, որոյ սկզբունքն է համայն աշխարհի վրայ տիրապետել՝ առանց ազգութիւն ճանաչելու: Իսկ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սկզբունքն է ազատութիւն, և յայտնի է որ այս երկու եկեղեցեաց մէջ եղած տարբերութիւնն ազատութեան և բռնաւորութեան պատերազմն է: Արդեօք մեր եկեղեցականք բաւական աչք բացա՞ծ են այս ճշմարտութիւնը գիտնալով անոր համեմատ շարժելու, և ազգային եկեղեցին ճիզվիթութեան խորամանկ հարուածներէն պահպանելու համար: Ազգային եկեղեցի ըսելով հասկանալու է կրօնական ազատութիւն, ժողովրդական իրաւունք, ներկայ ժամանակիս քաղաքակրթութեան սկզբունքներն, որոց ամենքը կարելի է պատուաստել ազատօրէն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վրայ, մինչդեռ Վատիկան զանոնք իբր մոլորութիւն՝ կը հրաժարէ:

Դժբաղդաբար գաւառաց մէջ ոգէտներ կրնան գտնուիլ, որք իրենց իրաւունքն Եսաւի նման ոսպէ ապուրի մը փոխարէն կը վաճառեն, թէպէտ և խնդակցութեան արժանի է որ այսպիսեաց թիւն առաջվընէ խիստ նուազ է այժմ: Այսօր Հայաստանեայց եկեղեցւո ինքնագլխութիւնն ու անկախութիւնը գնահատող Հայերն ահագին մեծամասնութիւն կը կազմեն, որք գոնէ իրենց նախահարց այս թանկագին աւանդն անվթար պահել կ'ուզեն: Արդեօք եկեղեցական դասն ալ պէտք եղած խնամքը կը տանի՞ այս մասին: Չը կայ զէնք մը որ Հռովմի դէմ այնչափ զօրաւոր լինի և այնչափ սարսափ պատճառէ անոր, քան արդի սկզբանց ծաւալումը, լուսաւորութիւնն ու ազատամտութիւնը. արդեօք մեր գաւառական առաջնորդներն, որոց վրայ անցեալ օր ուշադրութիւն կը հրաւիրէինք, և հոգ պիտի տա՞նին այս սկզբանց համեմատ ժողովրդական դաստիարակութիւնը ծաւալելու: Հայոց բեկորներուն վրայ ինկած են մէկ կողմէն բողոքական ճիզվիթներ, միւս կողմէն պապական ճիզվիթներ, որք զանոնք խլելու համար ամեն ճիգ կը թափեն. բայց արդեօք Հայ ժողովուրդը պիտի կրնա՞յ իր անհատականութիւնը պահպանել այս կրկնակի ձեռնարկներուն դէմ.—այս խնդիրն ապագային մէջ կրնայ լուծուիլ: Սթամբուլ գիտել կուտայ թէ քանի մը դարէ 'ի վեր Հռոմ Արեւելից մէջ կարդինալ կարգած չէր, Տրապիզոնցի Յոյն եպիսկոպոս մը կաթոլիկութիւն ընդունելով՝ Ֆերարայի ժողովին մէջ Յունաց կաթոլիկ եկեղեցւոյ հետ միութեան ջերմ պաշտպան կանգնած էր, և 'ի վարձատրութիւն իւր այս ծառայութեան, Պապը զինք կարդինալ անուանած էր: Այսու ամենայնիւ Յոյնք ոչ միայն իրենց եկեղեցական անկախութիւնը պահեցին, այլ և իրենց աշխատութեամբ մեծամեծ յառաջդիմութիւններ ըրին. իսկ այն Յոյն կարդինալն առաջին և վերջին եղաւ իւր սեռին մէջ. իւր գաղափարը չը կրցաւ առաջ երթալ և այսուհետև անհնարին է որ առաջ երթայ: Գեր. Հասունն՝ Հռովմի աթոռին մատուցած ծառայութեանց համար, որովք կաթոլիկները լատինացնելու և Հայոց մէջ պապականութիւնը ծաւալելու ճգնած է, վարձատրութիւն կընդունի կարդինալութեան աստիճանաւ: Բայց Յոյն կարդինալէն աւելի պիտի յաջողի՞ թէ ոչ. Թէպէտ և այս խնդրոյն ապագայն պիտի պատասխանէ, բայց այժմէն կրնամք գուշակել թէ քանի որ լուսաւորութիւնն ու ազատամտութիւնը ծաւալի՝ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ապագայն ապահովեալ է: Առ այժմ այս դէպքը կը հաստատէ Հակահասունեանց դատին վրայ մեր յայտնած կարծիքն, այն է թէ Հռովմայ աչքէ կորուսեալ դատ մ'է նա, և քանի որ Հակահասունեանք չեն ուզեր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ գիրկը վերադառնալ, Հռովմի մեղայ գոչելէ դատ ուրիշ միջոց չունին, և անհնար է իրենց որ Կաթոլիկ միալով հանդերձ ազգային եկեղեցի կազմեն. այլ ըստ ամենայնի Հռովմի հնազանդելու պարտաւոր են:

(Մասիս)

ՌՈՒՄԻՆԻԱ

«Polit. Corresp.» լրագրին գրում են Բուխարեստից հետևեալը:

Ռումինական արտաքին գործերի մինիստր պ. Բօէրեսկու ուղևորվեցաւ Սինայա իշխան Կարլի մօտ: Լուր է տարածված, որ Բօէրեսկու մտադիր է իշխանին յանձնել իր հրաժարականը: Աւելի հաւանական է, որ Ռումինական արտաքին գործերի մինիստրի ճանապարհորդութեան նպատակն է զեկուցում անել արդէն վերջացած Արաբտաբիայի հարցի մասին և յայտնել մինիստրութեան վերջին խորհուրդի վճիռը՝ Բօլգարիայի հետ ունեցած անհաւանութիւնները խաղաղ ճանապարհով վերջացնելու մասին: Բօէրեսկույի ռումինական ներկայացուցիչներին ուղղած շրջաբերականը յայտնում է, որ ռումինական կառավարութիւնը ի նկատի կառնի մեծ պետութիւնների վճիռը Արաբտաբիայի վերաբերութեամբ: Ռումինական հիւպատոսները հաղորդում են, որ Վարնայի և Օդէսսայի մէջ յարաբերութիւնները չափազանցացրած են: Վարնա պատերազմական շատ նիւթեր են բերվում և այնտեղ գալիս են բազմաթիւ ռուս օֆիցերներ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնքից «Polit. Corresp.» լրագրին գրում են հետևեալը յուլիսի 3-ից:

Յունական կառավարութիւնը այժմ գլխաւորապէս երկու հարցերով է զբաղված: Դրանցից գլխաւորը այն ընդունելութիւնն է, որ կառնի Բ. Դուռը Բերլինի կօնֆերենցիայի վճռին: Եթէ ինչպէս այդ վճիռը, նոյնպէս և Չերնօգորիային վերաբերեալը կընդունվի առանց բացարձակ պաշտօնական ընդդիմադրութեան, Յունաստանը պէտք է պատրաստվի կիսապաշտօնական պատերազմի համար ալբանցիների և Թիւրք զօրքերի փախստականների հետ և միևնոյն ժամանակ պէտք է համաձայնութիւն կայացնի Չերնօգորիայի և Բօլգարիայի հետ: Եթէ Բ. Դուռը կը համարձակվի պաշտօնապէս մերժել Եւրոպայի միաձայն վճիռը, այս դէպքում հազիւ թէ Եւրոպան Յունաստանի պատճառով իր արիւնը թափի: Միւս հարցը, որ նոյնպէս իր վրա է դարձնում յունական կառավարութեան ուշադրութիւնը, Թիւրքաց պետական պարտքն է, որի մի մասը Յունաստանը պէտք է վճարէ: Այդ պարտքը եօթ միլիարդից աւելի է: Ամենքը իրաւացի են համարում, որ այդ պարտքերի մի մասը Յունաստանը վճարէ, բայց դեռ ևս որոշված չէ, արդեօք այդ պարտքի մասը համեմատ կը լինի՞ այն երկիրների եկամուտին, որոնք կօնֆերենցիայի վճռի համեմատ միանում են Յունաստանի հետ: Երբ իր ժամանակին կամենում էին այս միջոցը Բօլգարիայի վերաբերութեամբ գործադրել, Ռուսաստանի ներկայացուցիչը չը համաձայնեց: Այսպէս թէ այնպէս այդ հարցը կամ առանձին մասնաժողովը կը վճռի, կամ երկու հետաքրքրված պետութիւնների բանակցութիւնը և այն դէպքում, երբ կատարելապէս կը որոշվի Թիւրքիայի ֆինանսական դրութիւնը և այն հարցը թէ Բ. Դուռը իր բազմատեսակ պարտքերից ո՞րն է մտադիր հատուցանել:

ՉԵՐՆՕԳՕՐԻԱ

Ցետինիէից «Polit. Corresp.» լրագրին գրում են հետևեալը:

Կարելի է հաստատապէս ասել, որ Չերնօգորիայի մէջ, վերջին ծանր պատերազմի ժամանակ Թիւրքիայի հետ, գործերի դրութիւնը այնքան դժուար չէր, որքան այժմ, երբ այդ իշխանութիւնը բոլոր պետութիւնների հետ հաշտ է ապրում: Ալբանցիները թէպէտ փոփոխամիտ են, բայց նրանց ունեցած թշնամութիւնը դէպի չերնօգորցիները դարևոր է և նա տարածված է ալբանական բոլոր ցեղերի մէջ առանց բացառութեան: Այս հանգամանքը ի նկատի ունելով, կարելի է գաղափար կազմել Չերնօգորիայի գործերի դրութեան մասին: Երբ Բերլինի կօնգրեսը վճռեց տալ Չերնօգորիային Գուսինի և Պլավայի նահանգները, շատերը իրաւացի կարծում էին, որ այդ վճիռը դժուար կը լինի իրագործել: Բ. Դուռը չը կամեցաւ այդ նահանգները զիջել և նրանց պաշտպանութիւնը ալբանցիներին յանձնեց: Յետոյ իշխան Նիկօլայ համաձայնեց այդ նահանգները Սեմի նահանգի հետ փոխել, բայց Թիւրքաց կառավարութիւնը դաւաճանեց իր խոստմանը: Բ. Դռնից դրդված ալբանցիները ընդդիմացան այդ դաշնագրութեան իրագործմանը: Դրանից յետոյ պետութիւններից մէկը առաջարկեց յիշեալ նահանգների փոխարէն Դուլցինիօ նաւահանգիստը տալ Չերնօգորիային: Թէպէտ Թիւրքաց կառավարութիւնը համաձայնեց այդ առաջարկութեան հետ, բայց ծածկաբար հրամայեց ալբանցիներին դարձեալ ընդդիմանալ: Ալբանցիները զինուորական մասնաժողով կազմեցին, որ խոկոյն 75000 պիաստր պատերազմական հարկ հաւաքեց: Երբ ալբանցիները և Բ. Դրան ուղարկած միրլիվաները ամրացած դիրքեր բռնեցին, Թիւրքաց կառավարութիւնը յայտնեց, որ չէ կամենում Դուլցինիօն Չերնօգորիային զիջել: Չերնօգորիայի զինուորական դրութիւնը այժմ աւելի վատ է, քան թէ վերջին պատերազմի ժամանակ: Անտիվարիին վտանգ է սպառնում: Նրա դէմ ալբանցիները ամրացած դիրքեր են բռնել և իրանց դիրքերից մի քանի ժամվայ ընթացքում կարող են Անտիվարիին հասնել: Հազիւ թէ այդ բաց քաղաքի զօրքերը կարողանան յետ մղել ալբանցիների յարձակմունքը: Այնուամենայնիւ Չերնօգորիան չէ փնտռում դաշնակիցներ, որովհետև վճռել է առժամանակ պաշտպանողական դիրք ունենալ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Անգլիական համայնքների ժողովի մի անդամ հարց առաջարկեց կառավարութեանը Հայաստանի մէջ եղած սովի մասին. Արտաքին գործերի մինիստրի օգնական Չարլզ Դիլկ պատասխանեց, որ թագուհու կառավարութիւնը շատ անգամ առաջարկել է Բ. Դրանը թեթևացնել Հայաստանի սովալլուկ ժողովրդի վիճակը, հարկերի ապառիկները ազգաբնակութեանը ընծայելով. Պ. Գօշենին հրամայած է առաջարկել Թիւրքաց կառավարութեանը, որ նա չուշացնի այդ միջոցի իրագործելը.

—Կ. Պօլսից «Polit. Corresp.» լրագրին գրում են յուլիսի 19-ից, որ անգլիական և ֆրանսիական դեսպանները՝ Գօշէն և Տիսսօ վերջին ժամանակները խորհրդակցում են միմեանց հետ Բ. Դրան կողմից գերմանական աստիճանաւորներին հրաւիրելու մասին. Ասում են, որ երկու դեսպաններն էլ համաձայն են առաջարկութիւն անել Թիւրքաց կառավարութեանը անյապաղ հիմնել միջազգային ֆինանսական մասնաժողով.

—Աթէնքից «Հավասի» ընկերութեանը հաղորդում են, որ յունական զինուորական մինիստրը հրամայել է թեթև զօրաբաժինների հրամանատարներին՝ կամաւորներ ընդունել նոյնպէս և Էպիրոսի և Թէսալիայի ցանկացող մահմեդական բնակիչներին. Մահմեդական կամաւորները այնպիսի երդում կը տան, որ իր մէջ նրանց կրօնի դէմ ոչինչ չի բովանդակի. Աթէնքի քաղաքային վարչութիւնը ժողով կազմեց և վճռեց յայտնել Եւրոպային Աթէնքի յաւիտենական շնորհակալութիւնը Բերլինի կօնֆերենցիայի վճռի համար. Այդ վճռի օրինակները արդէն յանձնված են պետութիւնների դեսպաններին.

—Աթէնքից «Polit. Corresp.» լրագրին գրում են, որ ազգաբնակութեան պատերազմական տրամադրութիւնը անցաւ և տեղի տուեց գործերի աւելի խելացի գնահատութեանը. Աթէնքում վճռված է չը սկսել պատերազմական գործողութիւններ մինչև պետութիւնները հրաւիրեն յունական կառավարութեանը գրաւել Յունաստանին վիճակված երկիրները.

—Կ. Պօլսից գրում են, որ յուլիսի 14-ին, ֆրանսիական ազգային տօնին, այնտեղի յունական մայր եկեղեցում աղօթեցին Ֆրանսիայի համար. Եպիսկոպոսը մի քարոզով գովեց Ֆրանսիան և այնուհետև ներկայ եղող մօտ 2000 յոյներ երաժշտութիւնով, որ «Մարսելեզ» էր ածում, ուղևորվեցին ֆրանսիական դեսպան Տիսսօյի տան մօտ. Յոյները բարձրաձայն կանչում էին «կեցցէ Ֆրանսիա, կեցցէ նրա դեսպանը». Պ. Տիսսօ մի ճառով շնորհակալութիւն յայտնեց այդ ցոյցը անող յոյներին.

—«Հավասի» ընկերութեանը հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ պ. Տիսսօ յուլիսի 19-ին տեսութիւն ունեցաւ սուլթանի հետ և յայտնեց նրան, որ Ֆրանսիական Հանրապետութեան Նախագահը, դադարեցնելով իր պաշտօնի ժամանակաւոր բնաւորութիւնը, նրան ֆրանսիական դեսպան նշանակեց Կ. Պօլսի մէջ.

—Կ. Պօլսից «Daily News» լրագրին հաղորդում են, որ ռուսաց դեսպան Նօվիկօվ Բ. Դրան ուշադրութիւնը դարձրեց ալբանցիների կռւի վրա չերնօգորցիների հետ և նախազգուշացրեց Թիւրքերին այդպիսի յարձակմունքների կրկնվելուց. Թիւրքաց կառավարութիւնը իր վարչութեննից ճիշտ տեղեկութիւններ պահանջեց.

—«Հավասի» ընկերութեանը Կ. Պօլսից գրում են, որ երբ Բ. Դուռը յայտնեց, թէ չերնօգորցիների և ալբանցիների մէջ ծագած կռւի պատճառը չերնօգորցիներն են եղել, իշխան Նիկօլայ մի հեռագրով մերժեց այդ մեղադրանքը, որ, հեռագրի համեմատ, հաստատում է Թիւրքաց կառավարութեան համախոհութիւնը ալբանցիների հետ.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԿԱՆԴԱՀԱՐ, 21 յուլիսի: Բօերների կորուստները հետևեալն են. 20 օֆիցեր, 400 եւրոպացի, 800 տեղացի սպանված են կամ անհետացած:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 22 յուլիսի: Այսօր Արեդդին-փաշային հասցրած է պետութիւնների համաձայն գրութիւնը Չերնօգորիայի վերաբերութեամբ: Բ. Դրանը երեք շաբաթ ժամանակամիջոց է տրվում Չերնօգորիայի հետ ապրիլի 12-ին կապած դաշնագրութիւնը կատարելու համար: Եթէ Թիւրքիան այդ դաշնագրութիւնը յիշեալ ժամանակամիջոցի մէջ չի կատարի, նա կը հրաւիրվի միանալ պետութիւնների հետ Դուլցինիօն Չերնօգորիային յանձնելու համար:

ԼՕՆԴՕՆ, 22 յուլիսի: Կվետայից երեկ լուր հաղորդում են, որ աֆղանական ցեղերը միանում են Շամանի և Կանդահարի մէջ: Էյուբ-խան առաջ քաշվեց մինչև Միրկարէզ և իր զօրքերի մի մասը ուղարկեց Շամանի վրա յարձակվելու համար: Նրա հեծելազօրքը գնում է Կօկրանի վրա Կանդահարի համար ուղարկված պաշարները յափշտակելու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 յուլիսի: Երէկ հասաւ այստեղ եապօնական դեսպան իշխան Սանիֆաւարա իր ամուսնի հետ:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ